

Jule Hinrichs is redacteur macro-economie van Het Financieele Dagblad

Nu de nood hoog is, worden mensen vindingrijk. De vraag is in hoeverre we na de coronacrisis nog baat hebben van oplossingen voor de nieuw ontstane problemen.

De coronacrisis dwingt mensen en bedrijven tot creatieve oplossingen voor tal van nieuwe en ongedachte problemen. De anderhalvemeterconomie: van de een op de andere dag is het een begrip en staat de vraag centraal hoe we daar het beste van gaan maken. Nu de nood hoog is, worden mensen vindingrijk.

Het is nu spannend en uitdagend, ook vervelend en soms frustrerend. De vraag is in hoeverre we na de coronacrisis nog baat zullen hebben van oplossingen voor de nieuw ontstane problemen. Gaat de coronacrisis tot grote economische vernieuwing leiden? Is het al mogelijk wat verder vooruit te kijken?

Het FD legt deze vragen voor aan drie economen. Ze zijn blij verrast hoe ondernemende mensen inspelen op de crisis en zien overal ondernemerschap opduiken. Of de vernieuwing die er nu uit voorkomt ook het verschil gaat maken? Het zou kunnen, maar er zijn ook aarzelingen.

De Nederlander Bart van Ark, hoofdecocom bij de Conference Board in de Verenigde Staten, een denktank voor het bedrijfsleven, zegt: 'Voor ons is het drukker dan ooit. Bedrijven willen van ons weten hoe ze in deze omstandigheden optimaal kunnen werken. Ze zijn zelf vaak verrast hoe het lukt om administratieve processen digitaal gaande te houden, en ze spreken

soms van productiviteitswinst omdat mensen sneller kunnen worden samengebracht om beslissingen te nemen.'

Hoogleraar aan de VU en directeur van het Tinbergen instituut Eric Bartelsman noemt het 'verbazingwekkend' hoe snel iedereen nu opeens leert hoe het moet. 'In het hoger onderwijs zie je nu betere uitkomsten tegen lagere kosten. Online learning was er wel, maar we wilden er niet aan en nu moeten we wel. Echte ondernemers zien nu kansen.'

Hoofd economische analyse Hans Stegeman van Triodos Investment Management verwijst naar het onderwijs van zijn kinderen: 'De kwaliteit van het online onderwijs is in een paar weken gigantisch gestegen. Mijn kinderen krijgen inmiddels uitlegfilmpjes van de juf. Het is nu nood breekt wet, dan gaat het heel snel. Dat is de motor van innovatie: als er een probleem is ga je met zijn allen zoeken naar oplossingen.'

BESTAANDE TECHNIEKEN

Bartelsman, Van Ark en Stegeman zeggen dat de coronacrisis in een eerste fase leidt tot een betere benutting van al langer bestaande technieken.

'Je gaat op grote schaal technieken toepassen waarover we al beschikten en die we onvoldoende hebben benut', zegt Bartelsman. Hij geeft het voorbeeld van de muziekschool, waarvan hij voorzitter is:

MACRO-ECONOMIE

Corona dwingt bedrijven te innoveren. Gaat dat ook beklippen?

Bedrijven tonen zich vindingrijk tijdens de coronacrisis, maar zijn nu vooral bezig om bestaande technieken beter te benutten. Zelfs als ze gaan innoveren, zal de productiviteitswinst gering zijn, verwachten economen.

In het kort

- Om te overleven tijdens de coronacrisis vinden bedrijven tal van pragmatische oplossingen.
- Daardoor kan een productievere manier van werken ontstaan.
- Toch denken economen dat de productiviteitswinst gering zal zijn: de grote sprong voorwaarts van na de Tweede Wereldoorlog zal uitblijven.

SERIE
Na de coronacrisis
Welke veranderingen zijn blijvend?

'In het weekend voordat de scholen sloten, hebben we met de directie een groot deel van de muzieklessen online gezet. Dan kun je thuis een les volgen. Ik hoorde van iemand: "drumlessen, dat kan toch niet online". Ga eens googelen en dan zie je wat voor een mooie dingen er al bestaan voor online drumlessen.'

Stegeman zegt dat oude en vastgeroeste patronen gaan bewegen: 'We zeggen al dertig jaar dat het kantoor iets is uit de tijd van het industriële tijdperk; daar waar de machine stond, bij de fabriekshal, daar was het kantoor. De computer is al lang voldoende snel om thuis te werken, maar we blijven toch maar naar dat oude kantoor gaan, terwijl dat voor de werkzaamheden niet altijd het efficiëntst is. Dat is blijkbaar de menselijke natuur, maar nu wordt je gedwongen tot aanpassing. Er is al zo vaak geroepen dat de kantoortuin niet productief is. Misschien gaat de coronacrisis het patroon opschudden, de productiviteit verbeteren en leren we efficiënter werken.'

Een deel van de innovatie is nu al 'hard', zegt Stegeman. 'Er worden nu miljarden geïnvesteerd om een vaccin tegen het coronavirus te ontwikkelen. Je zult zien dat het op medisch gebied ook tot tal van andere vindingen gaat leiden. Dat zijn dan de toevalstreffers, de historie laat zien dat het elke keer zo gaat.'

Dat een deel van de huidige oplossingen geen blijvende waarde heeft, staat vast. Stegeman noemt de pogingen om op korte termijn extra mondkapjes te maken: 'Dat zijn voor een deel dure en onpraktische oplossingen.' Hij zegt bij het thuiswerken ook nog naar een optimum te zoeken: 'Ik zit hele dagen te skypen. Dus hoe we het gedwongen thuiszitten op de juiste manier invullen, snappen we nog niet helemaal.' Hij vermoedt dat vaker thuiswerken en een enkele dag in de week naar kantoor voor

Als crisis langer duurt, duurt prikkel tot innovatie ook langer; dan pas volgen nieuwe oplossingen

contact en overleg, in de post-coronatijd het efficiëntst kan blijken.

Bartelsman gaat ervan uit dat de sluiting van de muziekschool tijdelijk zal zijn: 'Want je wilt juist met elkaar musiceren, zoals het ook gezellig blijft naar een restaurant te gaan. Maar je hebt er toch nieuwe technieken bij. Je hebt de mogelijkheid gecreëerd voor een zieke leerling de muziekles online te zetten. Of neem een drie-sterrenrestaurant dat nu thuisbezorgt, dat kan toch een blijvertje zijn.'

Als de crisis langer duurt, houdt de prikkel om te innoveren langer aan. Dan is het niet vooral een zaak van bestaande

oplossingen beter benutten, dan volgen er ook nieuwe oplossingen. Maar zelfs in dat geval aarzelen de economen of dat een beslissend verschil gaat maken voor de innovatie waar we ook in de toekomst, na corona, nog wat aan hebben.

Volgens Van Ark gaat het straks in de anderhalvemeterconomie om heel wat meer dan het verschuiven van stoelen en tafels op de werkvloer: 'Het digitale tijdperk zal een flinke impuls krijgen, maar je bent er echt nog lang niet als je alleen maar beter bent geworden in digitale vergaderingen en het online delen van documenten. Bedrijven die zich in de afgelopen jaren echt hebben ingespannen om hun processen, producten en diensten klaar te maken voor het digitale tijdperk, gaan daar straks de vruchten van plukken. Bedrijven die dat hebben nagelaten, overleven het niet.'

Waarbij Van Ark zegt 'paradoxaal genoeg' te verwachten dat juist die zwakke bedrijven er aanvankelijk nog in slagen het grootste deel van de productiviteitswinst in het post-coronatijdperk voor hun rekening te nemen, en dat vervolgens toch zal blijken dat ze te zwak zijn en ze verdwijnen.

'Voor die overblijvende bedrijven is er dan nog een lange weg te gaan', waarschuwt Van Ark. 'Ook die krijgen het nog lastig.' De vraag is hoe ze nieuwe technieken als robotica, data-analyse en artificial intelligence gaan vertalen in nieuwe diensten en producten. 'Ze moeten een andere manier van werken aanleren, andere vaardigheden opdoen. Dat is geen gemakkelijk proces, vooral niet voor mkb-bedrijven.'

TOPLAAG OVERLEEFT

Volgens Bartelsman zal een toplaag van bedrijven die de coronacrisis overleven er sterker uitkomen. 'Dat de winnaars weer in de hoek van Google, Facebook en Amazon zitten lijkt me zeker. Als de sterke partijen overblijven is dat goed voor de productiviteit, maar worden de verhoudingen ook schever.'

Dat laatste baart Van Ark zorgen. Hij zegt dat in de VS de positieve uitstraling van de technologieclusters op de rest van de economie sterk is afgezwakt. 'Doordat de meeste innovaties bij enkele hele grote spelers zitten, zijn de positieve effecten op de rest van de economie veel te gering. Dat komt door die Big Five van technologiebedrijven, maar het is breder. Zo heeft ook in de farmacie een beperkt aantal grote bedrijven veel marktmacht. De dynamiek moet terugkeren, en dat zie ik nog niet een-twee-drie gebeuren.'

Van Ark zegt dan ook te betwijfelen of de coronacrisis uiteindelijk 'de gamechanger voor de digitale transformatie' zal blijken te zijn. 'Zelfs als de productiviteit hierdoor toeneemt, blijven het lage niveau van de bedrijfsinvesteringen en de trage groei van de beroepsbevolking belemmeringen vormen. Dat maakt me niet optimistisch over de mogelijkheden terug te veren.'

Van Ark zegt dat voor de VS een krimp van de economie voor dit jaar van 4 à 7% wordt voorzien. 'Dat is een dimensie die vergelijkbaar is met het effect direct na de Tweede Wereldoorlog in 1946/47. We gaan als het ware opnieuw de overgang van een oorlogs- naar een vredeconomie meemaken. Maar of we de veerkracht zullen opbrengen die we na de Tweede Wereldoorlog opbrachten, waag ik te betwijfelen.'

BEELD: ISTOCK IMAGES / BEELDBEWERKING: FD STUDIO